

IZLOŽBA MILKA TERNINA AT THE ROYAL OPERA HOUSE, LONDON, RUJAN 2006 – SIJEČANJ 2007.

NEDOSTAJE NAM SAMO GLAS

Svaki od izloženih predmeta dio je priče o velikoj hrvatskoj umjetnici. No pozornost publike ipak najviše plijene četiri skupocjena kostima izrađena u Londonu za nastupe u Engleskoj i Americi. Zagrebački su ih restauratori znalački restaurirali, a stručnjaci Kraljevske opere udahnuli im dušu pomnim oblikovanjem svakoga nabora tkanine i vrsnim izborom perike i poze lutke

Prošlo je stoljeće otkako je publika Kraljevske operne kuće Covent Garden ovacijama sa scene ispratila slavnu primadonu Milku Ternina. Posjetitelji koji su ovih dana došli slušati suvremene sopranistice i uživati u scenografiji i kostimima najnovijih izvedbi na toj sceni s divljenjem razgledavaju raskošne kostime, akvarele, fotografije, predmete i dokumente koji nijemom nazočnošću stvaraju sliku života jedne od najslavnijih opernih umjetnica s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Izložba *Milka Ternina i Royal Opera House* postavljena je u nekoliko prostora i otvorena je za posjetitelje tijekom dana, a ne samo kada se publika okuplja prije, ili u stanci opernih i baletnih izvedbi na trima pozornicama. Izložbe su relativno nova djelatnost Kraljevske opere, tek od preuređenja 1999, u koje je utrošeno 178 milijuna funti, stvoreni su prostori u kojima se održavaju izložbe iz njihova bogata fundusa.

odabrani kostimi, čijem je dizajnu i izradi posvećivala osobitu pozornost. U jednom je intervjuu izjavila: »Kostim je za cijelu sliku, cijeli čin; morala sam se moći savršeno kretati, stupati, okretati, padati, ustajati, a da ništa ne smeta mojoj glavnoj akciji.« Isto tako brinula se da kontrasti boja ili pretjerano bljeskanje ukrasa ne smetaju očima gledalaca i nepotrebno stavljaju primadonu u povlašten položaj prema njezinim partnerima na sceni. Britanski slikar i dizajner Percy Anderson (1850-1928) postao je umjetničin idealni partner, koji je za njezine uloge kreirao brojne kostime, od kojih su neki, kao na primjer onaj za ulogu Toske, postali uzor za buduće kostimografe. Milka Ternina mudro je sačuvala ne samo kostime nego i akvarele s nacrtima za kostime. Izložba u svojoj slojevitosti izvlači iz zaborava i Percyja Andersona, britanskog umjetnika čija se 32 nacrti brižno čuvaju u zbirci Muzeja grada

zamišljala ih, surađivala kod njihovih kreacija, oni su ostvarenje mojih shvaćanja raznih partija i lica, oni su *mise-en-scène* moje uloge, ostvarenje mojih osjećanja — zato ih ostavljam za unučad poznu...«

Ovaj citat, kao i mnogi dragocjeni tekstovi i arhivska građa, objavljeni su u katalogu izložbe na hrvatskom i engleskom jeziku, koji je sadržajem, slikovnim prilozima i grafičkom opremom jednako zanimljiv stručnjacima diljem svijeta kao i širokoj publici. Autorica izložbe, muzejska savjetnica Nada Premerl stvorila je izložbu vrhunske kvalitete i u realizaciji zahtjevne zadaće okupila tim stručnjaka koji su svaki u svom segmentu pridonijeli uspješnoj realizaciji izložbe i kataloga te postigli jedinstvenu suradnju Muzeja grada Zagreba i Kraljevske operne kuće. Možemo jedino poželjeti da nakon Londona izložba podsjeti »unučad poznu« u

drugim svjetskim metropolama na umjetnicu kojoj se Muzej grada Zagreba dostojno odužio.

Milka Ternina na svoj se način odužila i keramičarka i slikarica Ljerka Njerš. Ona je nadahnuta njezinim kostimima i akvarelima dizajnera Percyja Andersona stvorila ciklus monotipija otisnutih s glinenih ploča. Izložila ih je pod naslovom *A Tribute to Milka Ternina* u galeriji Veleposlanstva Republike Hrvatske u Londonu. Zanimljivo je, da je tu posebnu tehniku

Izložba Muzeja grada Zagreba ostat će u arhivu Kraljevske operne kuće zabilježena po tome što je prva izložba koju su preuzeli iz neke druge kulturne ustanove i koja je za tu opernu kuću »uzbudljivo novo polazište« kako je u uvodu istaknuo ravnatelj Tony Hall.

Čitateljima »Vijenca« Milka T(ernina) nije nepoznanica, pa nije potrebno navoditi njezine uspjehe, nego samo podsjetiti na osnovne podatke. Rođena 1863. u Donjem Sipu kraj Vezišća, pedesetak kilometara od Zagreba, u kojemu je naglo preminula u svibnju 1941. godine, bila je operna umjetnica svjetske glasovitosti. Nastupala je na najslavnijim opernim scenama u Europi i Americi, ispraćena ovacijama i oduševljenim novinskim zapisima. Nije osvajala skladatelje, publiku i kritičare samo glasom i glumačkom interpretacijom likova, nego i rafiniranim ukusom, inteligencijom, obrazovanjem i ljepotom koja je bila ne samo tjelesna nego i duševna.

Kad zamre aplauz, ostaju kritike. Kao prava profesionalka, sačuvala je brojne kritike, koje nam svjedoče o oduševljenju s kojim su se i najsuzdržaniji kritičari osvrtni na njezine nastupe. Na prvom nastupu u Londonu publika je skandirala njezino ime, na drugom su gledatelji stojeći pljeskali. Među onima koji su joj 1900. oduševljeno odobravali u *Sumraku bogova* bio je i Princ od Walesa, a kritičar »The Daily Chronicle« između ostalog je zapisao: »Za takve predstave koje je gospođica Ternina ostvarila tri večeri prošloga tjedna nema hvale koja bi bila prekomjerna.«

Sigurno je da su cjelovitu dojam njezine interpretacije pridonijeli i rafinirani i pažljivo

Zagreba. Akvareli su prava poslastica ne samo za kazališne stručnjake nego i za likovnjake, pa se nadamo da će njihovo izlaganje biti poticaj za dalje izučavanje Andersonova opusa.

Ni u bogatoj arhivi Kraljevske opere nema baš mnogo sačuvane dokumentacije ni kostima s kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća. Važno je za temu *Milka Ternina i Royal Opera House*, da je na nekim kostimima još ceduljica s imenom krojačica, pa tako saznajemo da je slavnu crnu haljinu s tirkiznim ukrasima, za ulogu Toske u drugom činu, izradila gospođica Fisher »theatrical costumiere, 26 Bedford Street, Covent Garden.«

Svaki od izloženih predmeta dio je priče o velikoj hrvatskoj umjetnici. No pozornost publike ipak najviše plijene četiri skupocjena kostima izrađena u Londonu za nastupe u Engleskoj i Americi. Zagrebački su ih restauratori znalački restaurirali, a stručnjaci Kraljevske opere udahnuli im dušu pomnim oblikovanjem svakoga nabora tkanine i vrsnim izborom perike i poze lutke.

Vjerujem da ni perfekcionista Milka Ternina ne bi našla zamjerke na postav i da ne bi zamjerila što ih je Muzej privremeno posudio opernoj kući u kojoj je nastupila 56 puta u deset različitih uloga.

O odnosu prema kostimima koje tijekom pet mjeseci ima prilike vidjeti internacionalna publika Kraljevske opere Milka Ternina izjavila je: »Ne dajem teatru svoje kostime zato što bi oni bili skupocjeni. Nego zato, što su oni dio mene same, nešto, što od moje umjetnosti ostaje za mnom do vijeka. Ja volim svoje kostime, bavila sam se njima mnogo,

umjetnica otkrila u doba studijskih boravaka u Engleskoj, pa je i to još jedna britansko-hrvatska umjetnička veza. Umjesto trodimenzionalnog oblikovanja gline, sjajna nam je keramičarka pokazala kako glinena ploča može biti poticaj razigranoj mašti slikarice. Autorica teksta u raskošnom katalogu koji prati izložbu je Marija Barbieri.

Milka Ternina bila je svjesna da u njezinu vremenu tehnika glazbenih snimanja nije vjerna reprodukcija njezina glasa te nije željela budućim generacijama ostaviti loš tonski zapis svojih sjajnih izvedbi. No kao što je za života poticala i poučavala mlade talente, tako je i nakon više od stoljeća njezin lik poticaj mladima. Izložbama u Londonu pridonijeli su koncertom članovi Udruge poklonika Milke Ternina koji su u suradnji sa Zagrebačkim opernim studijem i Veleposlanstvom RH u Londonu organizirali nastup mladih hrvatskih opernih pjevača u crkvi svetog Ciprijana. U tom neogotičkom zdanju iz početka dvadesetog stoljeća u središtu Londona, poznatu ne samo po vjerskim obredima nego zbog dobre akustike i po koncertnim izvedbama, održana je večer sjećanja na opernu divu. Pod glazbenim vodstvom maestra Antuna Petrušića i uz pratnju Marija Čopora, sopranistice Dubravka Jurković, Vedrana Šimić i Antonia Mirat te bariton Dalibor Radić oduševili su brojnu publiku izvedbama arija iz najpopularnijih svjetskih opera, uključujući i premijerne izvedbe hrvatskih skladatelja. Autore skladbi i izvodače sjajno je predstavila muzikologinja Zdenka Weber, a o Milki Ternina govorio je Ivan Mirnik.

Iz Londona **Flora Turner Vučetić**